

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ВІДНОСИН “ЛЮДИНА – ДЕРЖАВА” В ЛІБЕРАЛІЗМІ

(Рецензія на монографію Сичивица О. М. Либерал-рестрикционизм и архитектоника гармонического мира: Историческо-политологический трактат / Олег Сичивица. – Львов: Каменяр, 2013. – 1220 с.)

Гетьманчук Микола, Сіромська Ганна
Львівський державний університет внутрішніх справ

(стаття надійшла до редколегії – 26.02.2016 р., прийнята до друку – 4.04.2016 р.)

© Гетьманчук М., Сіромська Г., 2016

Досліджено комплексний аналіз ідеології, динаміку методології цивілізаційного будівництва – як в ретроспективі, так і в перспективі. Спираючись на обширний матеріал з багатьох галузей знань – від філософії історії та політології до юриспруденції, фізики, медицини і богослов'я, – до уваги читача подано критичний аналіз марксистсько-комуністичної і ліберально-буржуазної стратегії глобалізаційного процесу, розкритиковано мондіалізм і обґрунтовано ідею кластерно-гармонійного комунізму, який містить оптимальну цивілізаційну перспективу сучасного людства. Видання адресоване спеціалістам у галузі політології, філософії історії, а також широкому колу державно-політичних діячів, усім достатньо освіченим, думаючим, відповідальним людям, які небайдужі до історичної долі людства і його цивілізаційної перспективи.

Ключові слова: лібералізм, держава, мондіалізм, кластерно-гармонійний комунізм.

CONCEPTUALIZATION
OF “MAN – STATE” RELATIONS IN LIBERALISM
(Review of the monograph by Sychyvytsya O. M. Liberal Restrictionism
and Architectonics of a Harmonious World: Historiosophical
And Polytolological Treatise / Oleg Sychyvytsya. – Lviv : Kameniar, 2013. – 1220 p.)

Mykola Getmanchuk, Siromska Ganna

The study is devoted to the complex analysis of ideology, dynamics of civilization construction methodology, both in retrospect and in the future. On the basis of extensive materials from many fields of knowledge – from history of philosophy and political science to jurisprudence, physics, medicine and theology – the work presents critical analysis of Marxist-Communist and liberal-bourgeois strategy of globalization process, blames mondialism and justifies the idea of cluster-harmonious communism, which is an optimal civilizational perspective of modern society. The publication is addressed to specialists in the field of political science, philosophy, history, and a wide range of public and political personalities, all sufficiently educated, thoughtful, responsible people who care about the historical fate of mankind and its civilization prospects.

Key words: liberalism, state, mondialism, cluster-harmonious Communism.

Сучасний світ постійно потребує пізнавальних (гносеологічних) схем, які б дали змогу прогнозувати та розуміти дійсність. Разом з традиціями, релігією, наукою такими схемами також були ідеологія. Однак сьогодні кожна з ідеологій стоїть перед викликом щодо відповідності принципам багатоманітності, адекватності стосовно тлумачень явищ соціальної та політичної дійсності, універсальності – можливості застосування у різних ситуаціях. Але знайти такий інструмент пізнання, який би допоміг структурувати

політичну реальність сьогодні, надто складно, тому можемо проаналізувати, як ця реальність стала такою. Щоб розуміти нинішню політичну реальність, варто почати з аналізу лібералізму. Незважаючи на гостру критику, ця ідеологія і нині визначально впливає не лише на осмислення політичної дійсності, а й на її конструювання. Вона формує політичний дискурс, визначає взаємини між людьми і між державами. Проте лібералізм починався з того, що близьке для кожного, – індивідуальної свободи,

свободи, котра розуміється як прагнення діяти на власний розсуд. Така свобода для безпечного існування мусить бути обмежена державою. Закономірно виникає питання: а які межі держави? Як визначаються відносини між людиною та державою?

Лібералізм – одна з перших систем світоглядно-ціннісних орієнтацій, що запропонувала людству реальний проект розвитку суспільства, струнку систему цінностей для раціонального пізнання та відтворення дійсності. З огляду на важливість людини в цій системі, важливо визначити концептуалізування відносин “людина – держава” у теоріях лібералізму. Ідеологія лібералізму належить до складних і багатограних політичних явищ сучасного світу, перебуваючи в епіцентрі наукових дискусій істориків, політологів, економістів, правників протягом уже не одного десятиліття. На цьому тлі виділяються розвідки, ґрунтовані на міждисциплінарному підході з використанням методів з різноманітних галузей знань, причому як гуманітарних, так і природничих наук. Саме до когорти таких досліджень належить книга доктора філософських наук, професора, спеціаліста у сфері методології і логіки наукового пізнання Олега Михайловича Сичивиці.

Рецензована книга присвячена аналізу ліберал-рестрикціонізму як гармонійної парадигми, суспільного прогресу та діалектики обмежень і свобод (с. 37). Згідно зі сформульованою метою побудована й структура дослідження: три об’ємні частини, які послідовно розкривають співвідношення лібералізму і свободи (Частина I), рестрикціонізму й обмеження (Частина II), ліберал-рестрикціонізму й гармонійної цивілізації (Розділ III).

У першій частині монографії проф. О. Сичивиця розглянув етимологію і зміст поняття “лібералізм”, його основні концепції та співвідношення зі свободою. Зокрема, в центрі уваги дослідника опинилися класичний лібералізм та неоліберальні тенденції в історії, багатоаспектність ліберального руху та його поєднання з національною свідомістю. На думку вченого, таке поєднання, всупереч усталеним тлумаченням, може бути цілком сумісним, за винятком ситуації, коли націоналізм переростає у шовінізм, що суперечить будь-яким ліберальним принципам (с. 65). Цікавими видаються авторські міркування про соціально-психологічне і морально-етичне коріння лібералізму, його пов’язаність з релігією.

Дуже ґрунтовними, з наукового погляду, є розділи про рольовий портрет лібералізму та парадигматичності суспільно-історичного процесу. У цьому контексті автор проаналізував “сумну долю історіософії марксизму”, резюмуючи: “пропонувати усьому людству певну конструктивну

концепцію цивілізаційного процесу, яка розглядається як єдино правильна, розумна і всесвітньо-історична, – це приблизно теж саме, що наполегливо лізти зі своїм статутом до чужого монастиря” (с. 111). Зважаючи на такий підхід, цілком природним виглядає велика увага дослідника до співвідношення таких антропосоціальних цінностей, як свобода і лібералізм. Їхній “дефіцит” зумовив відсутність публічного обговорення стратегії розвитку Радянського Союзу, а згодом і його колапс.

Ведучи мову про свободу, проф. О. Сичивиця звертає увагу на небезпеку абсолютизованої свободи і “жорстокості лібералізму” (с. 191). Як можна припустити з його умовиводів, абсолютна свобода веде до анархії, сприяє споживацтву, слугує чинником соціальних патологій і хвороб (пияцтво, наркоманія, розпуста, інтернет-залежність). Дослідник акцентує увагу на ілюзорності рівності, справедливості та братства людей в умовах ліберального соціуму. Водночас автор апелює до критики лібералізму з боку комунітаризму, комунізму та християнства. Утім, автор звертає достатньо багато уваги на репресивно-деспотичну сутність та правові фактори рестрикціонізму.

У другій частині монографії детально проаналізовано проблеми обмеження і порядку в історії (на прикладах філософської думки Китаю, Індії), питання рестрикціонізму у контексті діалектики добра і зла, роль “розумного рестрикціонізму у змушуванні до миру, боротьби із злочинами і розвитком економіки” (с. 499). Відтак, у полі зору автора постає людина – її антропогенез, формування особистості, самовизначення. Дослідник приходить до висновку про зростання ролі рестрикціонізму у процесах функціонування і розвитку суспільства. Водночас, розмірковуючи про футурологічні перспективи рестрикціонізму, проф. О. Сичивиця наголошує на його згубному впливі на духовний світ і поведінку особистості: “Головною мішенню згубного впливу надмірного, нерозумного рестрикціонізму на особистість є найважливіше у людині, що докорінно відрізняє його від усіх інших живих істот і підносить на високий п’єдестал “вінця творіння” – здатність мислити, яка ще позначається як інтелект” (с. 556–557).

Третя частина дослідження розкриває проблему ліберал-рестрикціонізму і гармонійної цивілізації. Тут, зокрема, висвітлено питання діалектики свободи й обмеження в природі, гуманістичної сутності й епістемологічних проблем реалізації ліберал-рестрикціонізму. До факторів ліберал-рестрикціонізму в антропосоціальному світі зараховано поняття моралі й етики, містики й релігії, права, власності й освіти.

Оригінальними можна вважати розділи монографії, котрі стосуються ідеології й метафізики гармонійно-ненасильницького світу. Проф. О. Сичивиця простежив духовні джерела принципів насилля і ненасилля у життєдіяльності людини і суспільній практиці (Н. Макіавеллі, К. Маркс, В. Ленін, М. Ганді, М. Лютер-Кінг). Дослідник подав власне бачення метафізичної картини світу, відштовхуючись від напрацьовань конфронтаційної соціології та висвітлив актуальні проблеми гармонізації сучасного світу. Не можемо не погодитися з твердженням, що: “Держава повинна не тільки володіти свободою дій, але й піддаватися обмеженням з боку громадянського суспільства; свободу приватної власності доцільно розумно поєднувати з регламентацією майнових відносин й економічних процесів; влада повинна бути не тільки сильною і вільною, але й... збалансованою відповідними “противагами” (с. 821).

Положення Розділу Х третьої частини опосередковано стосуються сучасних українських

реалій, зокрема основних суперечностей традиційної демократії, бюрократизму, корупції. Практичне значення має й аналіз теорії еліт, тим паче, що автор вдається до розгляду поглядів не лише зарубіжних класиків на зразок Г. Моски, але й українських мислителів Д. Донцова і В. Липинського. Якщо погляди першого проф. О. Сичивиця вважає такими, що “дискредитують саму ідею демократії”, то “меритократичні інтенції” другого називає “особливо цінними і цілком реалістичними” (с. 1000).

У післямові до дослідження автор наголошує на інтегративному потенціалі ліберал-рестрикціонізму як головної парадигми розвитку суспільства. З-поміж низки сучасних соціально-політичних ідеологій сам він, на думку мислителя, здатний пропагувати загальнолюдські цінності, захищати ідею блага і послідовно її втілювати у життя. Вважаємо, що книга буде корисною для тих, хто цікавиться політологією, історією, філософією, соціологією та іншими гуманітарними дисциплінами.